
Modele odpowiedzi do arkusza Próbnej Matury z OPERONEM

Język polski Poziom rozszerzony

Listopad 2010

Odpowiedzi zdającego mogą przybierać różną formę językową, ale ich sens musi być synonimiczny wobec modelu. Oceniając pracę zdającego, należy stosować punktację z modelu.

Temat 1: Dokonaj analizy i interpretacji wierszy *Krzyk ostateczny* Władysława Broniewskiego oraz *Piosenka o końcu świata* Czesława Miłosza i przedstaw poetyckie wizje końca świata. Zwróć uwagę na sposób ukazania apokalipsy.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 26 pkt)

1. Określenie zasady zestawienia utworów (0–2 pkt)

Na przykład:

- tożsamość motywów (koniec świata),
- koniec świata trwa jeden dzień,
- Broniewski – wizja przyszłości, Miłosz – „staje się już”,
- różne obrazy apokalipsy.

2. Konstrukcja wypowiedzi – *Krzyk ostateczny* (0–2 pkt)

Na przykład:

- liryka bezpośrednia,
- liryka refleksyjna,
- wiersz stroficzny (osiem czterowersowych strof),
- wiersz nieregularny o różnym układzie rymów, co podkreśla chaos świata,
- podmiot liryczny – poeta,
- podmiot liryczny – prorok („jak dawni prorocy”),
- podmiot liryczny – człowiek cierpiący („w mękę wplątany”),
- podmiot liryczny pragnie przestrzec innych.

3. Wizja końca świata – *Krzyk ostateczny* (0–4 pkt)

Na przykład:

- aluzje biblijne („pędzą Cztorej na zachód i wschód”, „niewiasta przybrana w szkarłat”, „dzień głodu, ognia, powietrza i wojny”, „słyszę nowych potopów przybór”),
- nadejście końca świata poprzedzają znaki („pędzą Cztorej na zachód i wschód”),
- nastrój grozy („dzień straszny”), wizja budzi przerażenie,
- żywołem niszczącym jest historia („gniewnie kroczy historia”, „dziejowa noc”),
- koniec świata jest kresem cywilizacji („spłoną miasta”, „runą laboratoria”),
- koniec świata przyniesie śmierć milionom ludzi („słyszę tupot milionów nóg”),
- ludzie nie zdają sobie sprawy ze zbliżającego się końca, wierzą w swoją moc („ufne swej mocy Babilony”).

4. Językowe ukształtowanie tekstów – *Krzyk ostateczny* (0–3 pkt)

Na przykład:

- wyliczenia podkreślają grozę rzeczywistości, dynamikę wizji zagłady („głodu, ognia, powietrza i wojny”, „i słów, i czynów, i dróg”),
- metafory wyrażają stosunek emocjonalny do opisywanych zjawisk i rzeczy („dzień straszny rodzi się z nocy”),
- powtórzenia podkreślają emocje osoby mówiącej („Biada! Biada! Biada!”),
- epitety uplastyczniają opis końca świata („cywilizacja oślepta”, „dawni prorocy”, „nowe piekła”),
- porównania wzmacniają obraz poetycki („w mękę wplątany jak Ixion”, „jak butelką z tonącego okrętu rzuć okrzyk”),
- użyte słowa świadczą o emocjach podmiotu lirycznego („wołam”, „groza”, „gniewnie”, „krzyczę”, „mękę”, „okrzyk”),
- elementy stylizacji biblijnej podkreślają rangę tematu,
- patos wypowiedzi wyraża zaangażowanie podmiotu lirycznego.

5. Konstrukcja wypowiedzi – *Piosenka o końcu świata* (0–2 pkt)

Na przykład:

- a) liryka pośrednia,
- b) wiersz wolny,
- c) wiersz stroficzny o różnej liczbie wersów w strofach,
- d) podmiot liryczny nie ujawnia się bezpośrednio,
- e) podmiot liryczny – obserwator.

6. Wizja końca świata – *Piosenka o końcu świata* (0–4 pkt)

Na przykład:

- a) krajobraz sielankowy,
- b) zwykli ludzie i ich codzienne zajęcia („rybak naprawia błyszczącą sieć”, „kobiety idą polem pod parasolkami”),
- c) świat wesoły i kolorowy („skaczą w morzu wesołe delfiny, młode wróble czepiają się rynnę i wąż ma złotą skórę”, „łódka z żółtym żaglem”),
- d) nastrój pogodny, beztroski,
- e) aluzje do Apokalipsy św. Jana („a którzy czekali błyskawic i gromów”, „a którzy czekali znaków i archanielskich trąb”),
- f) symbolika starca (uosobienie życiowej mądrości, doświadczenia, wiedzy),
- g) interpretacja słów: „innego końca świata nie będzie”,
- h) ludzie nie są świadomi, że następuje koniec świata, nie wierzą w to („nikt nie wierzy, że staje się już”).

7. Językowe ukształtowanie tekstów – *Piosenka o końcu świata* (0–3 pkt)

Na przykład:

- a) prostota języka, podobieństwo do mowy potocznej,
- b) epitety ukazują barwność i piękno świata („różowe dzieci”, „błyszcząca sieć”, „wesołe delfiny”),
- c) powtórzenia uwypuklają wybrane treści („innego końca świata nie będzie”),
- d) anafory rytmizują tekst („dopóki...”),
- e) metafora wyraża stosunek emocjonalny do opisywanych zjawisk i rzeczy („dźwięk skrzypiec w powietrzu trwa i noc gwiazdzistą odmyka”),
- f) nawiązanie do stylu biblijnego.

8. Interpretacja tytułów (0–1 pkt)

Na przykład:

- a) *Krzyk ostateczny* – zwrócenie uwagi na epitet „ostateczny”,
- b) *Piosenka o końcu świata* – zwrócenie uwagi na kontrastowe zestawienie słów „piosenka” – „koniec świata”.

9. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów (0–2 pkt)

Na przykład:

- a) historycznoliteracki (katastrofizm),
- b) biblijny,
- c) historyczny,
- d) biograficzny.

10. Wnioski (0–3 pkt)

Pełny wniosek (3 pkt)

Dostrzeżenie i opisanie różnic w sposobie przedstawienia końca świata w obu tekstach. Wyjaśnienie funkcji aluzji do Apokalipsy św. Jana oraz stwierdzenie, że w każdym utworze aluzje te wykorzystano w inny sposób. Ustalenie związku czasu powstania utworów z wizją końca świata. Przedstawienie różnic w sposobie ukształtowania wypowiedzi poetyckiej (związek między budową a treścią).

Częściowy wniosek (2 pkt)

Dostrzeżenie i opisanie głównej różnicy w sposobie przedstawienia końca świata oraz w sposobie ukształtowania wypowiedzi poetyckiej w obu utworach.

Próba podsumowania (1 pkt)

Dostrzeżenie i opisanie głównej różnicy w sposobie przedstawienia końca świata w obu utworach.

II. KOMPOZYCJA (0–2 pkt)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu.

– podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym (2 pkt)

– uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (0–2 pkt)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka (2 pkt)
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JĘZYK (0–8 pkt)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja (8 pkt)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja (6 pkt)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne: składnia, słownictwo i frazeologia (4 pkt)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (2 pkt)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (0–2 pkt)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (2 pkt)
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); na ogół poprawna interpunkcja (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY (0–4 pkt)

Temat 2: Wypowiedzi bohaterów i ich kształt językowy jako źródło informacji o postaciach. Analizując i interpretując fragmenty powieści Władysława S. Reymonta i dramatu Stanisława Wyspiańskiego, zwróć uwagę na sposób wykorzystania stylizacji językowej i określ jej funkcje w utworach.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 26 pkt)

1. Określenie zasady zestawienia utworów (0–3 pkt)

Na przykład:

- teksty młodopolskie,
- podobieństwo sytuacji w obu tekstach – wesele, tańce, rozmowa państwa młodych,
- typ stylizacji – stylizacja gwarowa (dialektyzacja),
- stylizacja widoczna na poziomie fonetyki, fleksji, składani i leksyki,
- odmienne rodzaje literackie (dramat, epika).

2. Rozpoznanie wstępne – *Chłopi* (0–1 pkt)

Na przykład:

- narrator trzecioosobowy, obserwator,
- temat fragmentu (wesele Jagny i Macieja Boryny, zabawa, tańce, positek, wyznanie uczuć),
- główne cechy stylizacji.

3. Charakterystyka bohaterów – *Chłopi* (0–3 pkt)

Na przykład:

Maciej Boryna:

- wyraża swoje uczucia wobec Jagny („śliczności ty moje”),
- nie jest pewien jej reakcji (zadaje pytania),
- pragnie ją przekonać do siebie, swojego uczucia (poprzez zwroty: „nie bój się”, „dobrze ci u mnie będzie”; zdania wykrzyknikowe; powtórzenia słowa „panią”),
- chce udowodnić, że dorównuje Jagnie energią („Z mazurska, chłopczy, a krzepko!”).

Goście weselni:

- komentują zachowanie Boryny (porównania, słownictwo nacechowane emocjonalnie),
- oceniają jego ślub z młodszą partnerką (ironia wypowiedzi, typ porównań),
- zazdroszczą Borynie („Użyje se jucha stary, użyje!”).

4. Stylizacja gwarowa – *Chłopi* (0–4 pkt)

Na przykład:

- obejmuje zarówno wypowiedzi bohaterów, jak i partie narracyjne,
- różny stopień nasycenia wyrazami gwarowymi,
- w dialogach i wypowiedziach bohaterów elementy gwarowe dominują nad elementami języka literackiego,
- przykłady wyrażen naśladowujących gwarę w wypowiedziach bohaterów („w kumotry mnie proś”, „kuntenta”, „obaczysz”, „a bo to spaśna”, „jucha”),
- przykłady wyrażen gwarowych w partiach narracyjnych („kieby”, „ino”, „nogi niesty”, „skrzybot”),
- partie narracyjno-opisowe – nieliczne elementy gwarowej stylizacji,
- zwroty, porównania odwołujące się do rzeczywistości znanej mieszkańcom wsi („jak ten kot do sperki się do-biera”, „nogami przebiera, niczym ten kogut”, „jak ten pies na mrozie”),
- sposób wyrażania emocji w partiach narracyjnych (wykrzyknienia – „hej”, zdania wykrzyknikowe, porównania, powtórzenia – „tańcował też, tańcował”).

5. Funkcje stylizacji gwarowej – *Chłopi* (0–2 pkt)

Na przykład:

- realistyczne przedstawienie życia ludu,
- umożliwienie określenia pochodzenia bohaterów (mieszkańcy wsi Lipce),
- element charakterystyki bohaterów (prawda psychologiczna postaci),
- przybliżenie języka mieszkańców wsi (połączenie gwar z różnych regionów).

6. Rozpoznanie wstępne – *Wesele* (0–1 pkt)

Na przykład:

- określenie tematu rozmowy (uczucia bohaterów, wrażenia z wesela, plany na przyszłość),
- główne cechy stylizacji.

7. Charakterystyka bohaterów – *Wesele* (0–4 pkt)

Na przykład:

Pan Młody:

- nie przestrzega obowiązujących na wsi zasad („tańcuj boso”),
- marzyciel („poczekaj, będziemy szczęśliwi”),
- mało praktyczny („postawimy se dwór modrzewiowy”),
- okazuje emocje, kieruje się uczuciem (wykrzyknienia; wyrażenia oceniające i nacechowane emocjonalnie: „z two-im sercem złotem”, „moja złota”, „a pocałuj”, „kochasz ty mnie?”).

Panna Młoda:

- nie lubi rozmawiać o uczuciach, wstydzi się („może, może – ciągiem ino godos o tem”),
- kieruje się normami i ludowymi obyczajami („trza być w butach na weselu”),
- jest praktyczna („brzoza strażnie sybko pusco, het ściany we trzy roki ocieni”),
- lubi się bawić, tańczyć („hulać, hulać w kótecko, tańcować”).

8. Stylizacja gwarowa – *Wesele* (0–2 pkt)

Na przykład:

- widoczna w wypowiedziach Panny Młodej,
- nie obejmuje wszystkich partii wypowiedzi bohaterki,
- przykłady wyrażen naśladowujących gwarę w wypowiedzeniach Panny Młodej („mójejsty” „moze”, „we trzy roki”, „cóz ta znowu?”, „ciągiem ino godos o tem”, „pokił starcy piecywa i kołocy”),
- przykłady języka literackiego w wypowiedziach Panny Młodej („już nie mogę”, „nie chciałabym żatować”, „dzisiaj nie dosyć”).

9. Funkcja stylizacji gwarowej – *Wesele* (0–3 pkt)

Na przykład:

- umożliwienie wyodrębnienia grupy chłopskich bohaterów dramatu,
- umożliwienie określenia pochodzenia Panny Młodej (chłopka ze wsi pod Krakowem – z Bronowic),
- tworzy koloryt lokalny (cechy języka mówionego podkrakowskiej wsi),
- nadaje walory brzmieniowe, rytmizuje wypowiedzi (rymy: szumi – dumi, nocy – kołocy; sylabizm),
- podkreśla różnice między bohaterami (dotyczące pochodzenia: inteligent – chłopka; dotyczące postawy: marzycielstwo – praktycyzm).

10. Wnioski (0–3 pkt)

Pełny wniosek (3 pkt)

Podanie różnych funkcji stylizacji gwarowej w obu utworach. Stwierdzenie, że język jest elementem charakteryzującym i różnicującym bohaterów. Wyjaśnienie związku stylizacji gwarowej tekstów młodopolskich z nasileniem tendencji realistycznych oraz zainteresowania folklorem.

Częściowy wniosek (2 pkt)

Podanie różnych funkcji stylizacji gwarowej w obu utworach. Stwierdzenie, że język jest elementem charakteryzującym i różnicującym bohaterów.

Próba podsumowania (1 pkt)

Podanie różnych funkcji stylizacji gwarowej w obu utworach.

II. KOMPOZYCJA (0–2 pkt)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu.

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym (2 pkt)
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (0–2 pkt)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka (2 pkt)
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JĘZYK (0–8 pkt)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja (8 pkt)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja (6 pkt)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne: składnia, słownictwo i frazeologia (4 pkt)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (2 pkt)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (0–2 pkt)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (2 pkt)
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); na ogół poprawna interpunkcja (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY (0–4 pkt)